

Skipulagsstofnun
b.t. Jóns Þóris Þorvaldssonar
Borgartún 7b
105 Reykjavík

Akureyri, 14. maí 2021
UST202104-248/Í.M.J.
10.05.00

Efni: Mat á umhverfisáhrifum – matskyldufyrirspurn – uppbygging íþróttasvæðis Hauka á Ásvöllum í Hafnarfirði

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 19. apríl sl. þar sem óskað er umsagnar um það hvort og á hvaða forsendum ofangreind framkvæmd skuli háð mati á umhverfisáhrifum.

Framkvæmdarlýsing

Ráðgert er að reisa knatthús, íbúðir, skrifstofu- og þjónustuhús, púttvöll, fjölnotavelli, æfingavelli og göngustíga á íþróttasvæði Hauka á Ásvöllum í Hafnarfirði.

Bornir eru saman tveir framkvæmdakostir auk núllkosts; framkvæmd skv. gildandi deiliskipulagi án íbúða og með knatthúsi um miðja lóð og framkvæmd skv. nýrri skipulagstillögu með íbúðum og knatthúsi á í norðausturenda lóðar.

Framkvæmdin er í samræmi við gildandi aðalskipulag og fram kemur í tilkynningarskýrslu að unnið sé að breytingu á deiliskipulagi í samræmi við tilkynnta framkvæmd.

Íþróttasvæðið á Ásvöllum liggja upp að friðlandinu við Ástjörn sem var friðlýst árið 1978 sbr. auglýsing nr. 189/1978 og fólkvangi við Ástjörn og Ásfjall sbr. auglýsing nr. 658/1996. Byggingarreitur knatthúss í nýju skipulagi mun liggja meðfram mörkum friðlandsins og er hætta á að framkvæmdin geti valdið raski innan friðlandsins að mati Umhverfisstofnunar.

Umhverfisáhrif framkvæmdar

Við mat á umhverfisáhrifum skal taka mið af umfangi og eðli framkvæmdar auk staðsetningar og eiginleika hugsanlegra áhrifa framkvæmdar á tiltekna umhverfisþætti. Að mati Umhverfisstofnunar er hætta á að framkvæmdin komi til með að hafa umtalsverð áhrif á friðlandið við Ástjörn sem stofnunin hefur umsjón með.

Umhverfisstofnun bendir á að stofnunin veitti umsögn við tillögu að breytingum á aðalskipulagi og deiliskipulagi þann [3. febrúar 2020](#) og umhverfisskýrslu deiliskipulagsbreytingarinnar þann [16. október 2020](#). Vísað er til þeirra varðandi afstöðu Umhverfisstofnunar til umhverfisáhrifa framkvæmdar en umsagnirnar eru aðgengilegar á vefsíðu stofnunarinnar.

Fram hefur komið í fjölmiðlum að fyrsta skóflustunga hafi verið tekin vegna knatthússins. Umhverfisstofnun bendir á að niðurstaða umhverfismats þarf að liggja fyrir áður en leyfi er veitt til framkvæmda.

Umhverfisstofnun gerir auk þess eftirfarandi athugasemdir og ábendingar við umfjöllun tilkynningarskýrslu:

Valkostaumfjöllun

Í tilkynningarskýrslu er fjallað um tvo framkvæmdakosti, skv. tillögu að nýju deiliskipulagi annars vegar og gildandi deiliskipulagi hins vegar, auk núllkosta. Að mati Umhverfisstofnunar er umfjöllun skýrslunnar í meginatriðum þess eðlis að nýtt skipulag er borið saman við eldra en lítið um samanburð við núllkost, þ.e. núverandi ástand svæðisins. Umhverfisstofnun bendir á að ekki hefur áður farið fram mat á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar og því æskilegt að núverandi ástand sé notað til viðmiðunar. Á suðurhluta deiliskipulagða svæðisins eru teiknaðir æfingavellir en ekki er fjallað um umhverfisáhrif framkvæmda við vellina í tilkynningarskýrslu. Umhverfisstofnun telur að mat á umhverfisáhrifum þurfi að fjalla um framkvæmir á Ásvöllum í heild til að gefa rétta mynd af áhrifunum, m.a. á vatnafar Ástjarnar.

Vernd

Fram kemur í tilkynningarskýrslu að ekki er búist við raski innan friðlandsins við Ástjörn. Samkvæmt viðbótarupplýsingum frá framkvæmdaraðila mun byggingarreiturinn liggja upp að mörkum friðlandsins. Umhverfisstofnun telur hættu á að með fyrirhugaðri staðsetningu muni rask ná inn fyrir mörk friðlandsins og telur mikilvægt að við veitingu framkvæmdaleyfis sé skýrt að slíkt sé ekki heimilt. Samkvæmt friðlýsingarskilmálum Ástjarnar er mannvirkjagerð og jarðrask í friðlandinu bannað án leyfis Umhverfisstofnunar. Á vef Umhverfisstofnunar er Ástjörn lýst sem „[einstæðu] náttúrufríbærri sem á sér enga hliðstæðu í næsta nágrenni hins nær samfellda þéttbýlis höfuðborgarsvæðisins. Tjörnin og svæðið umhverfis hana einkennist af mjög auðugu gróður- og dýralífi. Þar er t.d. að finna eina flórgoðavarpið á Suðvesturlandi en tegundinni hefur fækkað til muna frá því sem var á fyrri hluta 20. Aldar og er flórgoði alfriðuð tegund og á válista. Í tjörninni er mikið smádýralíf sem er þó lítt rannsakað.“ Ástjörn hefur gengt og gegnir enn þá mikilvægu hlutverki í afkomu flórgoðastofnsins.

Umhverfisstofnun telur útséð að knatthúsið verði mjög áberandi og líklega ráðandi einkenni í landslagi friðlandsins. Framkvæmdin mun líklega hafa veruleg áhrif á upplifun gesta sem fara um friðlandið og fólkvanginn og stunda þar útivist. Því er það mat stofnunarinnar að framkvæmdin hafi talsvert neikvæð áhrif á ásýnd svæðisins og þ.a.l. verndargildi friðlýsta svæðisins. Umhverfisstofnun bendir á að skv. 54. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd segir: „Ef starfsemi eða framkvæmdir utan friðlýsts svæðis, sem leyfis skyldar eru samkvæmt öðrum lögum, geta haft áhrif á verndargildi friðlýsta svæðisins skal taka mið af því við ákvörðun um veitingu leyfis. Leita skal umsagnar Umhverfisstofnunar áður en leyfi er veitt. Setja má skilyrði til að koma í veg fyrir skaða af starfseminni eða framkvæmdunum á hinu friðlýsta svæði. Um aðra starfsemi og framkvæmdir gildir aðgæsluskylda skv. 6. gr.“

Tekið er fram í skýrslunni að á framkvæmdasvæðinu er að finna óraskað nútímahraun sem nýtur sérstakrar verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga en að óhjákvæmilegt sé að

raska hrauninu á svæðinu þar sem þörf er á uppbyggingu íþróttasvæðis og ekki talið æskilegt að gera það annarsstaðar. Tekið er fram að skýrir hagsmunir liggi í bættri þjónustu við íbúa. Umhverfisstofnun bendir á að í skýrslunni er umfang rasks á hrauni metið með samanburði milli framkvæmdakosta en ekki við núllkost. Þá er ekki fjallað um rask á hrauni á suðurhluta framkvæmdasvæðis. Umhverfisstofnun minnir á að skv. 61. gr. laganna ber að forðast að raska eldhrauni frá nútíma nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir eru ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst almannahagsmunir.

Samkvæmt nýlegum loftmyndum af svæðinu hefur óhreyfðu hrauni verið raskað þar á undanförunum árum. Þar á meðal er hluti þess hrauns sem er ætlað að varðveita í gildandi og fyrirhuguðu deiliskipulagi svæðisins. Umhverfisstofnun bendir á að skylt er að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna allra framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar, sbr. skipulagslög og lög um mannvirki. Á þetta að tryggja að tekið sé til ítarlegrar skoðunar hvort framangreint skilyrði sé uppfyllt. Við mat á leyfisumsókn ber að veita saman mikilvægi náttúruumhverfisins sem í húfi eru og hagsmuni af fyrirhugaðri framkvæmd. Við matið skal litið til verndarmarkmiða 2. gr. og 3. gr. laga um náttúruvernd auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. laganna.

Ákveði leyfisveitandi að veita leyfi þrátt fyrir framangreint skal leyfisveitandi, með vísan í 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Einnig skal gera grein fyrir fyrirhuguðum mótvægisáðgerðum, sem og mögulegri endurheimt náttúruverðmæta þegar það á við. Þá skal afrit af útgefnu leyfi sent Umhverfisstofnun, sbr. 6. mgr. ákvæðisins.

Þess má einnig geta að leyfisveitanda er heimilt, skv. 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, að binda leyfi þeim skilyrðum sem eru nauðsynleg til að draga úr áhrifum framkvæmdarinnar á þau náttúruvæðingarnar sem verða fyrir röskun.

Eins og fram kemur í tilkynningarskýrslu er Ástjörn laukavatn sem er forgangsvistgerð með mjög hátt verndargildi skv. vistgerðaflokkun Náttúrufræðistofnunar Íslands og er á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar.

Að mati Umhverfisstofnunar fylgja valkosti um gildandi deiliskipulags minni sjónræn áhrif innan friðlandsins og minna rask á nútímahraun borið saman við valkost deiliskipulagsbreytingar. Ekki er að mati stofnunarinnar færð nægilega góð rök í tilkynningarskýrslu um nauðsyn breytingarinnar. Umhverfisstofnun tekur fram að báðir valkostir fyrir byggingu knatthúss á Ásvöllum munu hafa umtalsverð áhrif á ásjón friðlandsins að mati stofnunarinnar.

Vatnafar

Ekki er fjallað um lög nr. 36/2011 um stjórn vatnamála í tilkynningarsskýrslu framkvæmdar en fyrsta vatnaáætlun Íslands 2022-2027 er nú í auglýsingu og má nálgast á vefsíðunni www.vatn.is. Samkvæmt markmiðum laganna og reglugerðar nr. 535/2011, um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun, skulu vatnshlot vera í mjög góðu eða góðu vistfræðilegu ástandi. Umhverfisstofnun bendir á að Ástjörn, sem hefur vatnshlotanúmerið 104-2302-L undir stjórn vatnamála, er á skrá yfir vernduð og

viðkvæm svæði sbr. 25. gr. laganna, en þar er m.a. að finna svæði sem eru friðlýst vegna sérstöðu vatns.

Tekið er fram í tilkynningarskýrslu að ekki sé talið líklegt að framkvæmdir hafi áhrif á flæði grunnvatns né saurgerlamengun í tjörninni og því helsti áhrifaþáttur framkvæmdar á vatnafar mengunarhætta á framkvæmdatíma. Að mati Umhverfisstofnunar er ólíklegt að framkvæmdin komi til með að varla saurgerlamengun í tjörninni og telur að með fyrirhuguðum vöktunar- og mótvægisáðgerðum megi koma í veg fyrir mengun vatnsins á framkvæmdatíma.

Umhverfisstofnun telur framkvæmdina geta haft áhrif á vatnsstöðu og lífríki Ástjarnar. Tjörnin er affallslaust lindarvatn sem er, að mati Umhverfisstofnunar, þegar undir töluverðu álagi vegna uppbyggingar mannvirkja umhverfis friðlandið og því viðkvæmt fyrir breytingum á vatnsstöðu þess. Samkvæmt deiliskipulagsdrögum eru áform um æfingavelli á suðurhluta skipulagssvæðisins þar sem tekið er fram í tilkynningarskýrslu að náttúrulegt yfirfall tjarnarinnar renni í leysingum. Því telur stofnunin hættu að að framkvæmdir á suðurhluta lóðarinnar geti haft varanleg áhrif á vatnsyfirborðið og lífríki tjarnarinnar.

Vísað er til skýrslu um vatnasvið Ástjarnar frá árinu 2002. Umhverfisstofnun bendir á töluverð uppbygging hefur orðið á svæðinu síðan skýrslan var gerð og telur stofnunin nauðsynlegt að nýjar athuganir séu gerðar á vatnasviði Ástjarnar til þess að meta áhrif framkvæmdar. Með þeim athugunum gæti framkvæmdaraðili kannað hvort einhverjar breytingar hafi orðið á vatnasviði Ástjarnar frá fyrri rannóknum og metið meta sérstaklega áhrif framkvæmdakosta og hugsanlegra mótvægisáðgerða á vatnasviðið.

Samkvæmt friðlýsingarskilmálum má ekki breyta vatnsyfirborði Ástjarnar. Því telur Umhverfisstofnun mikilvægt að framkvæmdaraðili útbúi áætlun um vöktun á vatnsyfirborði tjarnarinnar auk viðbragðsáætlunar um aðgerðir sem gripa skyldi til verði vart við breytingar á vatninu. Umhverfisstofnun tekur fram að breytingar umfram það sem telst til náttúrulegra breytinga á vatnsstöðu geta haft umtalsverð áhrif á lífríki tjarnarinnar, m.a. með auknu gruggi, rofi vatnsbakka og áhrifum á gróður og dýralíf.

Niðurstaða

Umhverfisstofnun telur ljóst að bygging knatthúss á Ásvöllum muni hafa talsvert neikvæð sjónræn áhrif innan friðlandsins að Ástjörn. Stofnunin telur líklegt að framkvæmd skv. gildandi deiliskipulagi hafi minni sjónræn áhrif á friðlandið en framkvæmd skv. nýrri tillögu. Þá telur Umhverfisstofnun hættu á að framkvæmdin hafi varanleg áhrif á vatnafar Ástjarnar og lífríki hennar, en að mögulega megi koma í veg fyrir þau áhrif með mótvægisáðgerðum. Að mati stofnunarinnar eru ekki nægar upplýsingar um núverandi ástand Ástjarnar til að leggja mat á endanleg áhrif og æskilegar mótvægisáðgerðir.

Með vísan í framangreint er það mat Umhverfisstofnunar að ofangreind framkvæmd, eins og henni er lýst í tilkynningarskýrslu, sé líkleg til að valda umtalsverðum umhverfisáhrifum og að nokkur óvissa ríki um áhrif framkvæmdar á vatnafar tjarnarinnar. Stofnunin telur ferli umhverfismats heppilegt til að meta þau og finna æskilegar mótvægisáðgerðir. Það er því mat Umhverfisstofnunar að framkvæmdin skuli háð mati á umhverfisáhrifum.

Beðist er velvirðingar á því hve dregist hefur að svara þessu erindi.

Virðingarfyllst,

Ísak Már Jóhannesson
sérfræðingur

Axel Benediktsson
sérfræðingur